

Nové možnosti ocelotisku v naší známkové tvorbě

Vlajková loď naší známkové tvorby – ocelotisk – prochází nelehkým obdobím. I když jsme především díky němu byli zvyklí na pravidelné udělování nejvyšších cen ve světových soutěžích, jedna jeho „část“ je už věcí minulosti, druhá v nedohlednu, třetí trpí technickými obtížemi, a v naší známkové tvorbě se tedy zatím drží ta čtvrtá, nejjednodušší. Pojďme si je teď přiblížit.

Onou „první částí“ míním **ocelotisk rotační**, jímž byla u nás po mnoho desítek let tištěna většina známek. Za první republiky a po válce na americkém rotačním lisu Stickney, jehož produkce byla jednobarevná.

Ten pak postupně nahrazovaly švýcarské rotačky Wifag, z nichž poslední, s pořadovým číslem 3, pětibarevná, byla vyražena ještě před ukončením tisku v holešovické Poštovní tiskárně cenin. Snad v každé sbírce se najdou na ní zhotovené známky, jedno-, dvou- či vícebarevné, to podle toho, kolik tiskových věží (jedna ocelotisková a čtyři hlubotiskové) bylo do výroby zapojeno.

Druhou „částí“ je **vícebarevný ocelotisk z plochých desek**, od padesátých let naše přýcha, nad níž žasl doslova celý filatelistický svět.

Časopis Filatelie před lety uspořádal exkurzi do tiskárny známek, kde její účastníci mohli na vlastní oči vidět, jak pracná a zdoluhavá je tahle rukodělná technika – v podstatě jde o obdobný postup, jaký před

staletími používali starí mistři, na rozdíl od nich navíc vícebarevný! Samozřejmě to mělo velký dopad na výrobní náklady, zhotovení pětibarevných (a tiskly se i šestibarevné!) známek trvalo i řadu měsíců! – ofset to přitom zvládne za pár vteřin.

Šestibarevný tisk z plochých desek, v barvách žlutá, okrová, červená, modrá, zelená a černá.

Zejména cena tedy byla příčinou, že poštovní správy výrobu známek touto náročnou technikou přestaly objednávat. Stroje Waite a Heim však zůstaly zachovány (nyní jsou v Tiskárně Hradištko), naši mistři rytci by takový úkol zvládli, takže není vyloučeno, že by se k ní bylo možné alespoň čas od času vrátit (ale to je v už zmíněném nedohlednu). Mluvív přitom alespoň o tisku aršíků, v nichž stejná, vícebarevným ocelotiskem z plochých desek vytištěná známka je vždy obsažena jen jedenkrát, protože zhotovování desek o více stejných polích pomocí moletování je zatím z ekologických důvodů nereálné.

Třetí možnost je s předchozí úzce provázána, jde o tisk aršíků a malých listů s více stejnými známkami, a to zhotovovaných OTp, nebo OTp + OF. Tady vstoupilo do hry už zmíněné ekologické hledisko, které znemožnilo moletování, tedy rozmnožování původní rytiny na více polí tiskové desky. K tomu jsou totiž třeba chemikálie, které už není povoleno používat. Tiskárna Hradištko se moletování pokusila nahradit leptáním, první vlaštovku jsme mohli vidět na desetibloku z letošní emise Tradice známkové tvorby, kde pro tisk nebyla použita rytecká destička Miloše Ondráčka, ale deska byla vyleptána podle skenu z jejího otisku.

Vyleptané linky a body se však svou robustností a provedením značně vzdálily podobě otisků z klasické rytiny, takže se zatím zdá, že tímto směrem nebude při tisku našich známek pokračováno.

*0000001

Filatelie

Původní rytecká destička bude použita pro zhotovení letošních členských premií SČF a KF – po letech tedy půjde zase o opravdový černotisk!

Aktuálně tedy zbývá **ocelotisk jednobarevný**, používaný buď samostatně (například na FDC a příležitostné tisky, ale vzácně i na známky – jednu si za chvíli ukážeme), nebo v kombinaci s ofsetem (zejména aršíky – viz aršík na obrázku vlevo dole). Tiskne se přímo z původní rytecké destičky (pro větší živostnost je v tiskárně pochromována), z níž je samozřejmě možné získat jen jedno stejné známkové pole nebo jeden aršík, v němž je každá známka jiná.

Zdálo by se tedy, že původně velmi široké možnosti ocelotisku, jak jsme je znali z naší známkové tvorby, se z ekologických a finančních důvodů značně scvrkly a že na tradiční malé přepážkové listy – například Umění se 4 stejnými známkami – budeme už jen vzpomínat.

Obě pošty, které své známky tisknou v Hradištku, a ani tato tiskárna sama, se však nevzdávají.

Pro letošní slovenskou emisi Umění byla nemožnost moletování nahrazena důvtipným řešením – dvě různé známky byly spojeny do jednoho listu, který byl tištěn nadvakrát. Dvě různé rytiny byly smontovány nad sebou a napřed byl vytištěn celý náklad v jednom sloupci a poté byly posunuty stavěcí zarážky v tiskovém lisu Waite a papír byl potištěn druhým sloupcem (tedy dvojicí různých známek umístěných nad sebou).

Na obrázku vidíme celý tiskový list po provedení obou operací, kdy jedna jeho (nepotištěná) polovina, za kterou list drží obsluha stroje, nese stopy po předchozím rovnání v příklopovém knihtiskovém stroji GrafoPress, aby se papír opatřený lepem při tisku nekroutil. Tímto způsobem bylo dosaženo umístění dvou stejných známek na jednom listu.

Česká pošta zkouší jiný postup – a to nejspíš doslova světově ojedinělý. Rytec Václav Fajt se ujal úkolu, kdy pro známku s obrazem „Mor“ malíře Jaroslava Paňušky vyryl na jedné desce dvě (!) stejné rytiny umístěné vedle sebe. Byla to jistě nesmírně náročná práce, jak mi sám pan Fajt řekl, vždycky vyryl třeba pět čárek na levé rytině a pak stejných pět čárek vyryl na rytině pravé. Jako při klasickém postupu měl na desce nakopírovanou rozkresbu, podle které se řídí, a i když obě rytiny vypadají nahlup stejně, nepochybuju, že všímaví filatelisté mezi nimi najdou alespoň nepatrné rozdíly.

Z uvedeného vyplývá, že nad ocelotiskem v české a slovenské známkové tvorbě se nesmráká, ale že se prostě mění v čase. Zodpovědní pracovníci České pošty, zodpovědní pracovníci Slovenské pošty i pro své řemeslo nadšení pracovníci Tiskárny Hradištko zkoušejí všechny cesty, jak tuto ušlechtilou a světově ojedinělou techniku ve známkové tvorbě udržet. V tom, jak se jim to bude dařit, samozřejmě hrají roli i peníze. A v tomhle směru můžeme pomoci i my, filatelisté, a to tím, že ke sbírání našich krásných nových známek přivedeme další zájemce. Nejde přece jen o pouhé poukázky na přepravu dopisů, ale i o skutečná grafická díla, která si zaslouží obdiv a pozornost!

FB

V tomto případě půjde o přepážkový list se dvěma stejnými ocelotiskovými známkami nahoře a dvěma známkami s ofsetovou reprodukcí obrazu dole. Jistě by ale tímto způsobem bylo možné vytisknout i klasický malý přepážkový list se čtveřicí stejných známek, kdy by byla ocelotiskem vytištěna napřed jedna, a pak druhá vodorovná dvojice.

